

Óvári Sándor
(1920–2005)

Életének nyolcvanhatodik évében elhunyt Óvári Sándor, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott munkatársa, aki megszervezte és – igazgatói rangban – hosszú évekig vezette az állományvédelmi főosztályt. Pályafutása jó példája a napjainkban divatos szlogen – és követelmény – gyakorlati megvalósításának: az egy életen át tartó tanulásnak.

1920. május 3-án született Battonyán. Az elemi és polgári iskola elvégzése után a család Budapestre, Csillaghegyre költözött, hogy a tehetséges gyerek továbbtanulását biztosítani tudja. A Budai Tanítóképző elvégzése (1939) után pedagógusként dolgozott a fővárosban, 1949–50-ben mint a Knézits utcai iskola igazgatója. 1950–1963 között az Iparművészeti Főiskola főigazgató-helyettes volt, közben az egyetemen elvégezte a művészettörténet szakot.

1963-ban került a nemzeti könyvtárba, a raktári osztály vezetője lett. Ez a beosztás meghatározóvá vált további pályájának alakulása és nem utolsósorban a nemzeti könyvtár állományának sorsa szempontjából. Elvégezte az ELTE-n a könyvtár kiegészítő szakot. A rá jellemző alaposággal részletesen megismerte az OSZK nem egyszerű raktározási rendszerét, a már régóta helyhiánnyal küszködő könyvtár Nemzeti Múzeumon belüli és külső raktárait. Rendezettebbé és szervezettebbé tette a raktári munkát, az olvasók kiszolgálását. Megszervezte a könyvtár hosszú évtizedek után első teljes körű állományrevízióját. Eközben szembesült a nemzeti könyvtár egyik legnagyobb problémájával: a könyvtár állományának pontosabban szólva az állomány állapotának veszélyeztetettségével. Felismerte, hogy ennek okai nem elsősorban a szűkös raktározási feltételekben, a kedvezőtlen körülményekben voltak keresendők, hanem az állomány nagy részét kitevő, a XIX. század második felétől megjelent kiadványok anyagában, a rossz minőségű, facsiszolat-tartalmú, ezért savasodó, sárguló, töredező papírokból, illetve ezeknek a kiadványoknak az intenzív olvasói használatában. Első lépésben a raktári osztályon belül hozott létre egy kis könyvkötő, -javító bázist, amit azután több évi szívós szervező munkával korszerű, komplex állományvédelmi főosztállyá fejlesztett. Ez a szervező munka folyamatos tanulással és tapasztalatszerzéssel is járt. Hazai és külföldi tapasztalatok, a szakirodalom alapján megerősödött benne az a meggyőződés, hogy a javító, helyreállító könyvkötészeti és restauráló tevékenység nem tud lépést tartani az állomány állapota romlásának ütemével. Fontos ezért, és egyre fontosabb az ún. megelőző állományvédelmi tevékenység, amelynek egyik leghatékonyabb módja az eredeti dokumentumok használatának kivonása az olvasói forgalomból. Ezt a célt szolgálta a mikrofilmzés felfejlesztése. ezen belül pedig a legjelentősebb program beindítása: a hírlapok mikrofilmzése, illetve a mikrofilmes olvasószolgálat megszervezése. Így állt össze a már említett komp-

lex állományvédelmi főosztály a könyvkötő, restauráló, mikrofilmezés előtti hírlapjavító, mikrofilmező és mikrofilmes olvasószolgálati tevékenységet folytató szervezeti egységekből, amely egységekben a kutatás, kísérletezés, fejlesztés feltételei is adottak voltak. Az egységes szervezet a különböző szakterületek munkatársainak együttműködését is segítette. Ennek mintájára hozta létre a Cseh Nemzeti Könyvtár is a maga állományvédelmi részlegét. Az elképzelés a helyességét igazolja az is, hogy ilyen módon épült fel és működik a németországi Ludwigsburgban a Baden-Württemberg tartományi restauráló intézet. A szervező-fejlesztő munka a megfelelő munkatársak kiválasztásával, képzésük megszervezésével és támogatásával is járt. Ennek köszönhető, hogy ma Magyarországon közép- és felsőfokú restaurátor képzés van, az ún. szortiment könyvkötési ismeretek és a speciális mikrofilmes fényképészeti ismeretek elsajátítására is a nemzeti könyvtári műhelyek a legmegfelelőbbek, és a magyar állományvédelmi szakemberek külföldön is ismertek és elismertek.

1977 újabb fontos változást hozott Óvári Sándor életében: főosztálya beruházási és könyvtári üzemi igazgatósággá bővült. Ez azt jelentette, hogy az addigi állományvédelmi feladatok megtartása mellett Óvári Sándor lett a nemzeti könyvtár épülő budavári otthonának beruházásért felelőse a könyvtár részéről. A hatvanas évek elejétől húzódó építkezés utolsó hét éve komoly szakmai kihívást és felelősséget jelentett, különös tekintettel annak az időszaknak a beruházási, építkezési viszonyaira: ahogy húzódott az építkezés – a nagy állami építőipari vállalatok számára mindig adódtak a nemzeti könyvtár építésénél jobban jövedelmező munkák, így arra mindig maradék-elven jutott idő – úgy lett egyre kevesebb a pénz, változatlan, sőt bővülő feladatok mellett (az eredeti tervek szerint a KMK önálló intézményként nem a Budavári Palotába költözött volna.). Óvári Sándor éjt nappallá téve dolgozott ez alatt a hét év alatt, és – immár húsz év távlatából nézve kijelenthetjük – sikerrel. Pedig erre az időszakra esett a nemzeti könyvtár restauráló laboratóriumának egyik felelősségteljes feladatának teljesítése: az Egyetemi Könyvtár pusztulásnak indult kódexeinek – köztük több korvinának – a megmentése. Óvári Sándor hathatós közreműködésének köszönhetően a könyvtár illetékes szakemberei külföldön, fejlett nyugati restauráló műhelyekben szerezhettek ismereteket és tapasztalatokat az ilyen jellegű feladatok megoldása terén, hogy azután hazatérve, és az itthoni szükséges feltételeket ugyancsak Óvári Sándor közreműködésével megteremtve – a cél érdekében pl. a restauráló laboratórium a könyvtár többi részlegénél sokkal előbb felköltözhetett a várba a korszerűen felszerelt műhelybe – sikeresen vigyék végig az ún. korvina programot. Ennek eredményeképpen nemcsak az Egyetemi Könyvtár értékes kincsei maradtak meg, hanem a magyar restaurátoroknak is nemzetközi tekintélyt teremtettek, például a pergamenöntés technológiájának kidolgozása révén.

Miután elkészült a budavári épület, Óvári Sándor kérte nyugdíjazását. Munkakörét, állományvédelmi ismereteit nagyon ritkán tapasztalható önzetlenséggel adta át utódjának: nem önmaga jelentőségét tartotta fontosnak, hanem a könyvtár állományvédelmének ügyét. Később is bármikor lehetett hozzá fordulni kérdésekkel, mindig szívesen segített. Nyugdíjba vonulása azonban nem jelentette azt, hogy abbahagyta volna a munkát. Nemcsak mint a Soros Alapítvány könyvtári programirodájának munkatársa, vezetője dolgozott tovább nyugdíjasként, hanem mint állományvédelmi szakértő. Nyugdíjasként kapta feladatul a kilencvenes évek má-

sodik felében a nemzeti könyvtár újabb teljes körű állományellenőrzésének megszervezését, amit a program felfüggesztéséig sikeresen végre is hajtott. A könyvtár ötödik emeleti folyosóján látható reprezentatív gyűjteményt is ő állította össze a könyvtáralapító, gróf Széchényi Ferenc eredeti „magyar könyvtárából”.

Ha egy szóval kéne őt jellemezni, akkor az a szó az alaposág lehetne. Minden feladatot, amivel szembekerült, alaposan végiggondolt, elemzett, ha szükségét érezte megtárgyalta szakemberekkel, és csak utána lépett. Azután viszont csendes, konok következetességgel véghez is vitte, amit eltervezett. Soha nem volt rá jellemző a kapkodás. De hát ez olyan szakma is, ami nem tűri a kapkodást. Számára a nemzeti könyvtár minden darabja érték, kincs volt. Ennek megfelelően kezelte őket.

Utolsó éveiben megbízatás nélkül is minden nap bejárt az OSZK-ba, ha úgy tetszik, társadalmi munkában végezte azokat a feladatokat, amelyekre megkérték. „Nekem a nemzeti könyvtár jelenti az életet” – mondogatta. És ez különösen igaz volt azután, hogy fia, felesége halála után egyedül maradt. Élete utolsó pillanatáig dolgozott: vasárnap érte a halál, de előző pénteken úgy ment haza a könyvtárból, hogy hétfőn újra jön. Hát már nem jön.

A nemzeti könyvtár újabb, fiatalabb munkatársai közül nyilván többen nem is tudták, ki az a kedves öreg bácsi, aki időnként fel-feltűnik a könyvtár folyosóin vagy olvasótermeiben, cédulákkal, jegyzetekkel, egy könyvvel vagy épp rendezendő régi fényképekkel a kezében, és néha bemegy egy-egy régebbi munkatárs szobájába néhány szóra, vagy az orvosi rendelő előtt ül vérnyomás mérésre várva. Mi, akik ismertük, mellette dolgoztunk és becsültük őt, tudtuk, hogy ki ő, és milyen fontos szerepet töltött be a nemzeti könyvtár életében, ennek megfelelően őrizzük meg emlékeztünkben. De talán ennél is fontosabb, hogy emlékét őrzik és hosszú évekig őrizni fogják azok az értékes nemzeti könyvtári kódexek, könyvek, újságok, plakátok és egyéb dokumentumok, amelyek fennmaradásukat Óvári Sándor áldásos munkálkodásának köszönhetik.

Kedves Sándor! Nyugodj békében, jó lelkiismerettel!

Poprády Géza